

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-5>

УДК 657.446:336.226.322

ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЗА ЕКСПОРТНИМИ ТА ІМПОРТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

FEATURES OF CALCULATION AND ACCOUNTING OF VALUE ADDED TAX ON EXPORT AND IMPORT OPERATIONS OF BUSINESS ENTITIES

Болдовська Катерина Петрівнакандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0998-7836>**Ткаль Ярміла Сергіївна**кандидат економічних наук, доцент,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7646-2266>**Гузь Михайло Михайлович**кандидат економічних наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2258-3230>**Boldovska Kateryna**

Kharkiv National Automobile and Road University

Tkal Yarmila

Sumy National Agrarian University

Huz Mykhailo

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Стаття присвячена вивченню особливостей обліку податку на додану вартість з експортно-імпортних операцій. *Актуальність дослідження* зумовлена змінами податкового законодавства та нормативного регулювання обліку ПДВ, що пов'язано із війною в Україні. *Мета дослідження* – систематизувати та актуалізувати інформацію щодо особливостей нарахування та обліку ПДВ для підприємств, що займаються зовнішньоекономічними операціями. Для досягнення мети в процесі дослідження виконані такі завдання: показано особливості нарахування податку на додану вартість за експортними та імпортними операціями, при цьому виокремлено особливості нарахування ПДВ з експорту та імпорту послуг; показано особливості документування операцій з експортно-імпортних операцій; розглянуто основні бухгалтерські проведення, що використовуються для облікового процесу. *Методи дослідження*. В ході дослідження використані загальнонаукові методи пізнання. Зокрема, це аналіз нормативної бази, а також професійної літератури, що визначає особливості нарахування та обліку податку на додану вартість в умовах війни. Синтез інформації дозволив провести систематизацію матеріалу за темою дослідження. Групування дозволило презентувати досліджений матеріал в послідовному та систематизованому вигляді. *Результат дослідження* дозволив показати особливості обліку та нарахування податку на додану вартість в умовах воєнних дій із врахуванням законодавчих та податкових змін, що стосуються оподаткування підприємств України. Показано, що експортні операції оподатковуються за ставкою 0%, а імпортні операції формують можливість відшкодування податку на додану вартість. При цьому зазначено особливості облікового процесу, послідовності подій з бухгалтерського обліку та документування. *Практичне значення дослідження* полягає в можливості його використання бухгалтерами підприємств України, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю.

Ключові слова: бухгалтерський облік, зовнішньоекономічна діяльність, імпорт, експорт, ПДВ, оподаткування.

The article is devoted to the study of the peculiarities of accounting for value added tax on export-import transactions. *The relevance of the study* is due to changes in tax legislation and regulatory regulation of VAT accounting, which are related to the war in Ukraine. *The purpose of the study* is to systematize and update information on the peculiarities of VAT calculation and accounting for enterprises engaged in foreign economic operations. To achieve the goal, the following tasks were performed in the research process: the features of value added tax calculation for export and import transactions are shown, while the features of VAT calculation for export and import of services are highlighted; features of documenting export-import operations are shown; the main accounting procedures used for the accounting process are considered. *Research methods*. In the course of the study, general scientific methods of cognition were used. In particular, this is an analysis of the regulatory framework, as well as professional literature, which determines the specifics of calculating and accounting for value added tax in wartime conditions. The synthesis of information made it possible to systematize the material according to the research topic. Grouping made it possible to present the researched material in a consistent and systematic form. *The result of the research* made it possible to show the peculiarities of accounting and calculation of value added tax in the conditions of military operations, taking into account legislative and tax changes related to the taxation of enterprises of Ukraine. It is shown that export operations are taxed at a rate of 0%, and import operations form the possibility of reimbursement of value added tax. At the same time, the peculiarities of the accounting process, the sequence of events in accounting and documentation are specified. *The practical significance of the study* lies in the possibility of its use by accountants of Ukrainian enterprises engaged in foreign economic activity. Understanding the peculiarities of VAT taxation of foreign economic transactions by entrepreneurs working in Ukraine will help them avoid many legal, financial and tax risks. It must be remembered that the correct documentation of the operation is no less important than the provision of services or the performance of works. Expanding the scope of services of foreign economic activity will have significant advantages for the economy of Ukraine in war and post-war times.

Keywords: accounting, foreign economic activity, import, export, VAT, taxation.

Постановка проблеми. Податок на додану вартість (ПДВ) – найбільше джерело наповнення державного бюджету в довоєнний період та під час війни. З початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України єдиним зростаючим напрямом економіки залишаються послуги зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, під час війни експорт ІТ-продуктів зріс на 27%. На сьогоднішній день питання обліку податку на додану вартість за експортними та імпортованими послугами має важливе значення як для суб'єктів господарювання, які ведуть облік операцій з ПДВ, так і для держави, адже воєнні дії на території України практично повністю паралізували вітчизняну промисловість та експорт товарів.

Згідно чинного законодавства, операції, які пов'язані з експортом товарів, оподатковуються ПДВ за нульовою ставкою. Облік таких операцій повинен відповідати встановленим нормативним вимогам, тому потребує врахування певних нюансів. В зв'язку з постійними змінами, які відбуваються в податковому законодавстві, обчислення податку на додану вартість є дуже складним та проблематичним. Складнощі через особливості оподаткування ПДВ послуг в зовнішньоекономічній діяльності виникають і в правозастосовній практиці. Багато в чому такий стан речей зумовлений нормотворчою турбулентністю, яка спостерігається останнім часом.

Теорія та практика обліку податку на додану вартість зовнішньоекономічних опе-

рацій має ряд дискусійних аспектів, які потребують подальших досліджень, спрямованих на їх удосконалення. Одним з таких аспектів є інформаційний апарат, який потребує уточнення. Чинні положення та нормативно-правові акти, на яких він заснований, постійно змінюються, тому вони потребують моніторингу з боку обліковців. Враховуючи вищезазначене, можна сказати, що тема дослідження має неабияку актуальність. Отримані результати матимуть важливе практичне значення для фахівців, які ведуть облік з податку на додану вартість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання обліку та оподаткування ПДВ операцій з експорту на імпорту послуг розглядаються в наукових та професійних періодичних виданнях. Бутинець Ф., Коцупатрий М., Малишкін О. присвятили свої роботи теоретичним аспектам оподаткування та обліку ПДВ. Однак науковці проводили свої дослідження до запровадження системи електронного адміністрування ПДВ. В зв'язку з цим низка питань з обліку та оподаткування податку на додану вартість по операціям з імпорту послуг залишаються невисвітленими та недослідженими. Серед останніх наукових публікацій з теми дослідження варто виділити праці Фатенок-Ткачук А. О. [11], Шматковська Т. О. [12], Сліпченко Г. М. [8], Побожій А. С. [21] та інших. Ще менше наукових досліджень з ПДВ в період воєнного стану, коли система оподаткування зазнала значних змін відповідно до державної програми з підтримки бізнесу

та формування законодавчого поля для оподаткування операцій, що пов'язані із воєнним станом в країні.

Мета дослідження – систематизувати та актуалізувати інформацію щодо особливостей нарахування та обліку ПДВ для підприємств, що займаються зовнішньоекономічними операціями.

Виклад основного матеріалу. Згідно із пп. «а» пп. 195.1.1 Податкового кодексу України (ПКУ), операції з експорту товарів підлягають оподаткуванню ПДВ за нульовою ставкою. Не є виключенням операції, пов'язані з поставкою товарів, які не оподатковуються податком на додану вартість в межах території України. Операції підприємців, пов'язані з експортом товарів, є об'єктом оподаткування ПДВ згідно із пп. «г» п. 185.1 Податкового кодексу України. Переміщення продукції через митний кордон підтверджується митною декларацією. Цей документ повинен відповідати певним вимогам. Зокрема, митна декларація в паперовому вигляді вважається недійсною без особистої номерної печатки посадовця митного органу, який займався митним оформленням. Даний відбиток повинен бути наявним на всі аркушах документу. Згідно із пп. «б» п. 187.1 ПКУ, дата оформлення митної декларації є датою виникнення зобов'язань по сплаті податку [3]. При цьому митна декларація повинна відповідати всім вимогам щодо оформлення, встановленим митним законодавством. Всі митні формальності визначаються Митним кодексом України (МКУ). Відповідно до ч. 5 ст. 255 цього кодексу, після виконання таких формальностей згідно із заявленим митним режимом митне оформлення можна вважати закінченим [2].

Експорт послуг відрізняється від експорту товарів. Розглянемо основні відмінності між цими операціями. Факт надання тієї чи іншої послуги підтверджується документом, визна-

ченим сторонами (актом надання послуг чи оплаченим рахунком-фактурою). Дохід, отриманий від надання послуг, визнається частинами на дату підписання акту, а також на кожен дату балансу. При цьому враховується ступінь завершеності операції відповідно до вимог, встановлених пп. 10–14 НП(С) БО 15 «Дохід». Договірна вартість експорту послуг є базою для їх оподаткування. Мінімальна база оподаткування експорту послуг визначається ст. 188 ПКУ. Податкові зобов'язання з податку на додану вартість на послуги, надані в межах території України, нараховуються за ставкою 20%. Нарухування зазначених податкових зобов'язань здійснюється на дату першої події, яка настала раніше. Зокрема, такою подією вважається отримання оплати за послуги чи оформлення документа, підтверджуючого факт надання послуги. Обов'язок щодо часткової реалізації валютної виручки, який існував до 2019 року, значно ускладнював визначення моменту отримання коштів від суб'єктів підприємницької діяльності, які є нерезидентами. Зокрема, було незрозуміло, коли саме настає цей момент – після отримання коштів на розподільчий чи на поточний рахунок виконавця послуг. Згідно з Листом Державної фіскальної служби України (ДФСУ), моментом отримання оплати є дата надходження коштів на поточний рахунок виконавця. У випадку запровадження обов'язкового продажу валюти даний підхід є найбільш доцільним. Згідно із п. 201.10 Податкового кодексу України, в разі надання послуг нерезиденту в межах території України, платнику ПДВ потрібно оформити податкову накладну (ПН). Цей документ в обов'язковому порядку реєструється в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН) [5]. Оподаткування податком на додану вартість експортних послуг залежить від їх типу та від того, де саме вони надаються (табл. 1).

Таблиця 1

Оподаткування ПДВ деяких експортних послуг [5]

Приклади деяких експортних послуг	Місце постачання	Ставка ПДВ	Посилання на ПКУ
Експертиза та оцінка майна, перевезення пасажирів, виконання монтажних робіт	На території України	20%	186.2.1.
	За кордоном	0%	
Послуги будівельних робіт	На території України	20%	186.2.2.
	За кордоном	0%	
Послуги рекламні, консультаційні, юридичні, аудиторські, розробки програмного забезпечення, телекомунікаційні, транспортно-експедиційні	Місце реєстрації отримувача	0%	186.3

Згідно із п.п. «в» п. 185.1. ПКУ, об'єкт оподаткування ПДВ – це операція, пов'язана з ввезенням товарів в Україну [1]. Податкові зобов'язання з ПДВ виникають на дату проведення митного оформлення та подання митної декларації. Згідно із п. 206.1 ПКУ, оплата «імпортного» ПДВ повинна здійснюватися до того, як буде подано митну декларацію. Нерідко розмитненням товару займається митний брокер. В такому разі кошти, необхідні для оплати ПДВ, перераховуються йому до того, як товар буде розмитнено. Це дає змогу імпортеру віднести суму ПДВ до податкового кредиту. Згідно із п. 206.2 Податкового кодексу України, операції з поставки товару в Україну оподатковуються податком на додану вартість за ставкою, що становить 20%. Виключенням є лікарські засоби та вироби медичного призначення, для яких ставка оподаткування встановлена на рівні 7% [8]. Однак лікарські засоби та вироби медичного призначення, які ввозяться на територію України, повинні відповідати певним вимогам. Зокрема, ліки повинні мати дозвіл на використання та виробництво в Україні. Що стосується медичних виробів, то як і ліки, вони повинні мати дозвіл на застосування в Україні. Крім того, вироби медичного призначення повинні відповідати технічним вимогам, що підтверджується відповідними документами. Згідно з п. 190.1 ПКУ, договірна вартість товару є основною базою оподаткування при його ввезенні в Україну. Однак ця вартість не може бути нижчою митної вартості, яка визначається МКУ. Згідно із п. 391.1 ПКУ, переведення вартості ввезеного товару в національну валюту України з метою визначення суми податку здійснюється відповідно до курсу НБУ, який діє на момент подачі митної декларації [6].

Сплата податку та оформлення митної декларації є головною умовою «імпортного» податкового кредиту (ПК). Саме цей документ є основним підтвердженням сплати ПДВ. Необхідно зазначити, що згідно із п. 201.12 ПКУ, жодних обмежень щодо його типу не встановлено. Таким чином, сплата ПДВ може бути підтверджена тимчасовою митною декларацією. Сума ПДВ за ввіз товару включається до складу документу в періоді його оформлення. Однак при сплаті ПДВ слід бути обережним. Представники фіскальної служби та судових органів не схвалюють формування податкового кредиту з ПДВ виключно на підставі тимчасових декларацій. «Імпортний» податковий кредит включається в митну декларацію з ПДВ за той період, у

якому був сплачений податок та оформлена МД. Залежно від ставки, ПК вказується в рядках декларації 11.1 чи 11.2. Відкладання імпортного податкового кредиту не допускається [1].

Імпорт послуг в обліку також змінився через введення воєнного стану в Україні змусило Кабінет Міністрів України. Разом з тим, Постановою № 814 від 22 липня 2022 року Урядом були внесені зміни до Постанови № 153, яка була прийнята на початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. Зміни внесені в Додаток до нормативного акту, а саме, переглянуто список робіт, послуг, прав інтелектуальної власності, які підлягають реалізації та за імпортом яких НБУ забезпечує належні умови для переказів. Потрібно зазначити, що в липні 2022 року перелік товарів критичного імпорту, які ввозяться в Україну, було скасовано, натомість перелік послуг, що входять до цієї категорії діє до сьогодні [1].

Документування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання має певні особливості. Відповідно до загальних правил, зовнішньоекономічна операція фіксується шляхом укладання договору. Цей документ може мати письмову або електронну форму. Якщо йдеться про надання послуг, то досить виставити рахунок або прийняти публічну оферту. Банківські установи контролюють дотримання граничних строків розрахунків резидентами. Вони мають право вимагати у резидента, який переказав кошти нерезиденту, оригінал чи копію договору, який він уклав з цим нерезидентом. Крім того, платіжне доручення банківської установи повинне містити посилання на договір або документ, який його заміняє, та може застосовуватися в міжнародній практиці. Важливим нюансом оформлення документів є обов'язкове виділення суми податку на додану вартість в договорі чи первинній документації. Ігнорування цієї вимоги може призвести до додаткового обчислення ПДВ на вартість, яка вказана в документах. При складанні акту наданих послуг необхідно дотримуватися вимог, встановлених до оформлення первинної документації. Зокрема, цей документ повинен бути оформлений двома мовами. Вартість послуг та сума податку на додану вартість вказується у валюті операції. Слід зазначити значне спрощення оформлення послуг зовнішньоекономічної діяльності. Щоб відобразити господарську операцію, пов'язану з поставкою товарів, наданням

послуг чи виконанням робіт, досить оформити рахунок-фактуру. При цьому необов'язково складати акту прийому-передачі. Підставою для такого відображення є документи, що підтверджують оплату. Рахунок-фактура, як і акт, має відповідати певним вимогам. Він укладається в електронній чи письмовій формі та повинен мати всі необхідні реквізити сторін. Разом з тим, практика показує, що зазначення суттєвих умов зовнішньоекономічної операції виключно в рахунку-фактурі є досить ризикованим. Зокрема, можуть виникнути проблеми у випадку судових спорів [1].

Питання, пов'язане з визначенням місця надання послуг, є особливо актуальним на сьогоднішній день, адже згідно з положеннями діючого законодавства, оподатковуються ПДВ ті послуги, які постачаються виключно в межах території України. Існує загальне правило, відповідно до якого місцем постачання послуги є місце реєстрації надавача таких послуг. В ст. 186 (пп. 2 і 3) зазначені послуги, що є винятком з цього правила. Слід зазначити, що визначення місця надання таких послуг здійснюється за особливими правилами. Наприклад, винятковими послугами є послуги, пов'язані з майном (рухомим та нерухомим), місце постачання яких збігається з місцем фактичного надання; культурні, освітні, мистецькі, наукові, спортивні та подібні послуги, місце постачання яких збігається з місцем, де вони фактично надаються [9]. ПКУ визначає ще одну категорію послуг – «інші послуги», до яких відносяться телекомунікаційні, рекламні, посередницькі, транспортно-експедиторські та інші послуги. Згідно зі спецправилами, місце їх надання збігається з місцем, за яким зареєстровано отримувача таких послуг. Валютний контроль На сьогоднішній день основними суб'єктами первинного фінансового моніторингу є банківські установи. Ними здійснюється контроль за дотриманням клієнтами граничних термінів розрахунків. Відомо, що до 7 червня 2022 року граничний термін таких розрахунків становив 90 календарних днів, однак відповідно до Постанови № 113 він був збільшений до 120 календарних днів. Якщо встановлені Національним банком України граничні строки розрахунків не дотримуються, нараховується пеня. Розмір пені становить 0,3% від суми неоплаченої виручки за кожен день прострочення платежу. Згідно зі ст. 4 Закону № 185, загальний розмір пені, нарахованої за прострочення платежу, не може бути більшим, ніж сума виручки, яка була неоплачена.

На імпорт деяких товарів та послуг обмеження щодо граничних термінів не поширюються. Зокрема, це стосується операцій, сума яких не перевищує 400 тис грн. Виключенням є випадки, коли відбувається розділення валютних операцій. Починаючи з 1 березня 2017 року, граничні строки валютного контролю не поширюються на операції, пов'язані з експортом послуг. Проте варто пам'ятати, що виключенням в даному випадку є транспортні та страхові послуги.

Постановою Національного банку України № 18 визначені валютні обмеження, які стосуються розрахунків російськими та білоруськими учасниками [10]. Під заборону знаходяться валютні операції, учасники яких – компанії чи приватні особи, які знаходяться на території Росії чи Білорусі, а також операції з виконання зобов'язань перед компаніями чи приватними особами, зареєстрованими на території цих держав. Слід зазначити, що надання послуг компаніями чи фізичними особами з Росії чи Білорусі не забороняється. Однак банківські установи не будуть здійснювати операції з оплати наданих ними послуг.

Розуміння особливостей оподаткування ПДВ зовнішньоекономічних операцій підприємствами, які працюють в Україні, допоможе їм уникнути багатьох юридичних, фінансових та податкових ризиків. Необхідно пам'ятати, що правильне документальне оформлення операції має не менш важливе значення, ніж надання послуг чи виконання робіт. Розширення сфери послуг зовнішньоекономічної діяльності матиме значні переваги для економіки України в воєнний та післявоєнний час. Зокрема, ці переваги зможуть компенсувати втрати товарного обігу [1].

Облік розрахунків з нерезидентами здійснюється на основі субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями». Такі субрахунки як 287 «Товари в дорозі», 267 «Готова продукція в дорозі», 277 «Продукція сільськогосподарського виробництва в дорозі» застосовуються в разі неспівпадіння дати фактичної передачі товару та дати визнання доходу. Зазначені субрахунки затверджуються наказом про облікову політику [11; 12]. Приклади бухгалтерських проведення з обліку експортних операцій наводяться в табл. 2.

Варто звернути увагу на дату виникнення податкових зобов'язань з податку на додану вартість за нульовою ставкою та дату, коли було оформлено податкову накладну. Несвоєчасна реєстрація чи нереєстрація податко-

Таблиця 2

Бухгалтерські операції експортної діяльності [6]

№	Дата	Вид	Дт	Кт	Сума, тис грн
1	28.11.2022	Відвантажено товар на експорт	287	281	158
2	29.11.2022	Прийшли кошти від покупці за курсом 40,2 грн за 1 дол.США	362	702	259
3	29.11.2022	Списано собівартість реалізації товарів	902	287	158
4	29.11.2022	Отримані послуги від брокера (зараховано до витрат)	93	631	1,2
5	29.11.2022	Сплачені послуги брокерові	631	311	1,2
6	30.11.2022	Відображено курсові різниці за надходженням коштів	362	714	0,5
7	30.11.2022	Списання доходів на фінансові результати	702 714	791 791	259 0,5
8	30.11.2022	Списання витрат на фінансовий результат	791	902	158
9	2.12.2022	Зарахування валютної виручки на валютний рахунок експортера	312	362	273
10	2.12.2022	Відображення курсової різниці	362	714	1,5
12	28.12.2022	Списання доходів на фінансовий результат	714	791	1,5

Таблиця 3

Бухгалтерські операції імпоротної діяльності [6]

№	Дата	Вид	Дт	Кт	Сума, тис грн
1	29.11.2022	Оприбуткування товарів за курсом 40,2	281	632	292
2	28.11.2022	Оприбуткування товарів до митного оформлення	287	621	292
3	29.11.2022	Прибуття на склад імпортера товарів, що були визначені як товари в дорозі	281	287	292
4	29.11.2022	Сплата брокерові ПДВ	377	311	3
5	29.11.2022	Включення сплаченого ПДВ до податкового кредиту	641	377	3

вої накладної передбачає нарахування штрафів навіть незважаючи на те, що через ставку 0% ПДВ не сплачується.

Висновки. Облікові процеси в умовах війни зазнали певних змін, зокрема це стосується оподаткування підприємства. Однак зміни в оподаткуванні ПДВ підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю торкнулись підприємств, що обслуговують військові процеси та займаються перевозкою товарів для військових. Що стосується звичайних операцій, то згідно законодавства експортні операції оподатковуються за став-

кою 0%. Імпортні операції оподатковуються ПДВ, при цьому сума імпорту товарів або послуг може формувати податковий кредит, що зменшує податкові зобов'язання. Для обліку оподаткування ПДВ дуже важливим є документування операцій. Також важливим є врахування періоду настання облікових подій, що пов'язані із відвантаженням продукції, отриманням коштів за продукцію, обліку товарів в дорозі тощо. При цьому потрібно враховувати особливості обліку курсових різниць, валютний контроль, особливості роботи з рублями тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адамович Н. ПДВ при імпорті товарів. Фактор. Податки і бухоблік, 2018, 35–36. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2018/may/issue-35-36/article-36184.html>.
2. Експорт товарів: як нараховувати ПДВ? Дт-Кт. 2022. URL: <https://news.dtk.ua/taxation/pdv/57102-eksport-tovariv-yak-narakhovuvati-pdv>.
3. Лігазакон. Експортний ПДВ: продаж товарів. 2022. URL: https://buh.ligazakon.net/analytics/199183_eksportniy-pdv-prodazh-tovarv.
4. Оляднічук Н. В., Підлубна О. Д. Облік експортно-імпортних операцій. *Accounting & Finance. Oblik i Finansi*. 2017, Issue 75, p. 48–56.
5. Онищенко В. Бухгалтерський та податковий облік експортних операцій. *Головбух*. 2022. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/8185-eksportn-operats-2020#anc_11%C2%BB
6. Онищенко В. Імпорт товарів бухгалтерський облік 2022. *Головбух*. 2022. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7415-mport-tovarv-provodki>.
7. Побожій А. С. Організація і методика обліку і аудиту зовнішньоекономічної діяльності : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістр. Суми : Сумський державний університет, 2021. 59 с.
8. Сліпченко Г. М. Особливості нарахування ПДВ по операціях з імпорту послуг в 2015 році. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4265>.
9. Третяков М. ЗЕД-послуги та ПДВ: про що потрібно знати підприємцям. *Ліга Закон*. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/213198_zed-poslugi-ta-pdv-pro-shcho-potrбно-znati-pdprimtsyam.
10. Усе, що потрібно знати про ПДВ воєнного часу. Системи для бізнесу. 2022. URL: <https://sys2biz.com.ua/news/use-shho-potribno-znaty-buhgalteru-pro-pdv-voyennogo-chasu>.
11. Фатенок-Ткачук А. О., Шматковська Т. О. Особливості відображення в обліку податку на додану вартість у зовнішньоекономічній діяльності. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2010. № 5. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2980/1/Шм_2.pdf.
12. Шматковська Т. О. Особливості відображення в обліку податку на додану вартість у зовнішньоекономічній діяльності. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2010. № 5. С. 127–131.

REFERENCES:

1. Adamovich N. (2018). PDV pry importi tovariv [VAT on import of goods]. *Factor. Taxes and accounting*, 35–36. Available at: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2018/may/issue-35-36/article-36184.html>.
2. Dt-Kt (2022). Eksport tovariv: yak narakhovuvaty PDV? [Export of goods: how to calculate VAT?]. Available at: <https://news.dtk.ua/taxation/pdv/57102-eksport-tovariv-yak-narakhovuvati-pdv>.
3. Ligazakon (2022). Export VAT: sale of goods. Available at: https://buh.ligazakon.net/analytics/199183_eksportniy-pdv-prodazh-tovarv.
4. Oliadnychuk N. V., Podlubna O. D. (2017). Oblik eksportno-importnykh operatsiy [Accounting of export-import operations]. *Accounting & Finance. Oblik i Finansi*. Issue 75, pp. 48–56.
5. Onishchenko V. (2022). Bukhhalterskyy ta podatkovyy oblik eksportnykh operatsiy [Accounting and tax accounting of export operations]. *Golovbukh*. Available at: https://buhplatforma.com.ua/article/8185-eksportn-operats-2020#anc_11%C2%BB.
6. Onishchenko V. (2022). Import tovariv bukhalters'kyy oblik 2022 [Import of goods accounting]. *Golovbukh*. Available at: <https://buhplatforma.com.ua/article/7415-mport-tovarv-provodki>.
7. Pobozhiy A. S. (2021). Orhanizatsiya i metodyka obliku i audytu zovnishn'oekonomichnoyi diyalnosti [Organization and methods of accounting and audit of foreign economic activity]. Sumy: Sumy State University, 59 p.
8. Slipchenko G. M. (2015). Osoblyvosti narakhuvannya PDV po operatsiyakh z importu posluh v 2015 rotsi [Features of VAT accrual on import of services in 2015]. *Effective Economy*, vol. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4265>.
9. Tretyakov M. (2022). ZED-posluhy ta PDV: pro shcho potribno znaty pidpryyemtsyam [FEA services and VAT: what entrepreneurs need to know]. *Liga Zakon*. Available at: https://biz.ligazakon.net/analytics/213198_zed-poslugi-ta-pdv-pro-shcho-potrбно-znati-pdprimtsyam.
10. Systems for business (2022). Use, shcho potribno znaty pro PDV voyennoho chasu [Everything you need to know about wartime VAT]. Available at: <https://sys2biz.com.ua/news/use-shho-potribno-znaty-buhgalteru-pro-pdv-voyennogo-chasu>.

11. Fatenok-Tkachuk A. O., Shmatkovska T. O. (2010). Osoblyvosti vidobrazhennya v obliku podatku na dodanu vartist' u zovnishn'oekonomichniy diyal'nosti [Features of reflection in the accounting of value added tax in foreign economic activity]. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University*, vol. 5. Available at: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2980/1/ШМ_2.pdf.

12. Shmatkovska T. O. (2010) Osoblyvosti vidobrazhennya v obliku podatku na dodanu vartist' u zovnishn'oekonomichniy diyal'nosti [Features of reflection in the accounting of value added tax in foreign economic activity]. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University*, vol. 5, pp. 127–131.